

86

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 4

27

KOLUZI V. 1934 GAZDASÁGI AKADEMIA

KÖNYVTÁRA

szám.

In acest număr: După conferența dela Belgrad de Octavian Goga; Intr'un amurg, In colț la crâșma cu trei fete, poezii de G. Rotică; O fântână otrăvită de Gh. Tulbure; Lemn tare de Ion Gorun; Emanciparea economică de P. Nemoianu; Rătăcirile unui diletant de dr. Ion Mateiu; Adunarea ziaristilor din Ardeal de Alexandru Hodoș; Gazeta rimată: Fără subiect... de Cronicarul Partidului; Insemnări: Mulțumiri pentru urări; Cumpăna; Congresul general al Presei; Dela Ciucea la Craiova; Ministrul nostru din America; O somație fără ecou; O destăinuire fără răspuns; Când diplomații vorbesc; Căterisirea părintelui Tudor; Organizarea experienței; etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ NO. 10

Un exemplar 8 Lei

Țara Noastră

KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA

ONYVTAJA

SIEM

După conferența dela Belgrad

Opinia publică la noi nu prea are preocupări de politică externă. Este probabil, una din infirmitățile moștenite de pe vremea când eram țară minoră și când, trăind sub tutela unor „alianțe” impuse, eram opriți de teroarea împrejurărilor să ne arătăm păsul inimii. Pe-atunci problemele de politică externă se rezolvau cu cea mai desăvârșită discreție de către defunctul rege, care cu chibzuința lui dirija în mod personal totul, inițiind la rare ocazii și pe șefii partidelor asupra hotărârilor luate. Pe arena politiceii curente nu coborau însă niciodată asemenea chestiuni. Nici parlamentul, nici ziarele nu se poticneau de ele, îndrumându-se interesele vitale ale neamului fără participarea lui.

Pe timpul marelui război conștiința publică s'a desrobotit pentru întâia dată dintr'o veche amorțire. Lumea a început să privească peste hotare și să cântărească mersul evenimentelor. Viforul sufletesc care s'a deslănțuit cu putere elementară a aruncat deodată toată simțirea mulțimii dincolo de frontieră. În acele zile politica externă era deci pe buzele tuturor ca un vertiginos impuls sentimental, o unanimă sensibilitate înregistra întâmplările și trăgea concluzii din ele. Această în-deletnicire făcea parte din psihologia războiului și s'a menținut exact până la sfârșit de dramă. După încheierea păcii însă, revenind calmul aparent și părând a fi înlăturate primejdiile cataclismului, lumea a reintrat în concepția ante-bellică și-a renunțat să mai urmărească frământările din străini, sau să le mai aducă în vre-o legătură cu soarta noastră. Optimismul ieftin și lenea de gândire orientală și-au așternut în toate colțurile rețeaua lor. În cei cinci ani s'au petrecut astfel multe transformări pe continent, fără ca opinia publică de-aici să le mai încresteze. Chiar și evenimente diplomatice care ne interesau direct s'au desfășurat fără un răsunset special în păturile mai

largi ale societății. Mica Antantă de pildă, care s'a realizat în acest timp și alianța noastră cu Polonia, venită mai târziu, n'au răscolit o vie atențiune și în afară de notele fugitive ale presei n'au fost supuse unui examen serios din partea cercurilor politice. S'a reîntronat pe îndelete tradiționala nepăsare de demult, lăsându-se relațiile noastre cu străinătatea numai în grija oficialității. Ministerul de externe, în astfel de circumstanțe, scos fiind din raza interesului și controlului public, s'a resimțit și el de toropeala generală și-a început să-și reia vechea inutilitate elegantă care se rezuma în formulele consacrate ale diplomației noastre: barale telegrame, schimb de cărți de vizită, scrupuloasa păzire a protocolului, etc...

Cine să se mire, dacă așa fiind lucrurile, conferența Micei Antante dela Belgrad s'a putut ține deunăzi, fără ca publicul nostru să-i fi acordat măcar cea mai minimă semnificare? Întâlnirea reprezentanților celor trei state a avut loc în liniște și-a fost relatată la gazetă mult mai laconic decât o obișnuită spieretură a rabinului din Buhuși, iar d. Duca, întreat în treacăt de importanța ei, apreciind după cuviință exigențele mediului căruia se adresa, a putut răspunde cu aiere de veritabil ambasador de moda veche, că la Belgrad n'a fost nimic și că scurta conferență n'a atins decât neînsemnate chestiuni curente, având mai mult rostul unui act de politețe.

Am fi foarte dispuși să ne cufundăm și noi în românescul marasm, mai ales după pilulele calmante ale dlui Duca, dacă din presa străină n'am fi înțeles căcei doi colegi ai dsale, când s'au înfățișat la Belgrad au venit și unul și altul în posesiunea câte unui proaspăt tratat de alianță extrem de important, pe urma căruia fiecare în parte întărindu-se simțitor, prestigiul nostru a fost în mod fatal diminuat și greutatea noastră scăzută.

La Praga și la Belgrad, în cei cinci ani dela congresul de pace încoace, s'a lucrat cu spor și continuitate pentru căutarea unui solid echilibru cu fluctuația internațională. Cele două capitale și pe acest tărâm ca și alte ramuri ale vieții de stat prezintă garanții de muncă și seriozitate neasemănat mai mari decât București. Domnul Beneș, unul din urzitorii Micei Antante, cu cunoscuta-i abilitate și-a dat seama din primul moment că această alianță, al cărei obiectiv de apărare militară se îndreaptă exclusiv împotriva Ungariei, nu era o cheazăsie suficientă pentru a-și consolida țara și pentru acest scop îi trebuie un punct de sprijin la o mare putere din occident, care la timpul său să-i sară într'ajutor față cu orice plan agresiv al unei viitoare expansiuni germane. Omul de stat ceh, după ce și-a fixat ținta, a lucrat cu tact și înțelepciune. El s'a știut strecura cu finețe printre fricțiunile anglo-franceze, a exploatat cu inteligență tendințele de izolare a Franței ivite în timpul din urmă la Londra, a eclipsat rivalitatea Poloniei și după o operă diplomatică țesută ani de-a rândul cu mult meșteșug, punând pe planul al doilea Mica Antantă, a isbutit să încheie un tratat de alianță militară cu Franța, așezându-se prin acest fapt într'o perspectivă nouă și cu urmări incalculabile pentru toți vecinii săi. Paralel cu acțiunea dela Praga s'a desvoltat și politica ex-

ternă a regatului iugoslav. Și la Belgrad s'a înțeles că pericolul maghiar este cel mai atenuat pe urma înțelegerii cu statele moștenitoare, dar că liniștea desăvârșită nu se poate avea decât printr'un serios razim occidental. Astfel dl Nincici, uzând de jocul favorabil al împrejurărilor, a tranșat neted conflictul cu Italia cedându-i orașul Fiume și-a încheiat totodată o înțelegere de caracter militar. Consecința normală imediată a acestor aranjamente a fost o considerabilă sporire de influență pe seama celor două state. La Belgrad ele s'au prezentat mai tari decât în trecut, având o rezonanță mai largă cuvântul lor și dacă dl Duca are dreptate că la actuala întâlnire a Micei Antante nu s'au discutat decât afaceri de ordin secundar, lucrul nu e trist pentru cei doi fericiți contractanți cu Apusul, ci pentru noi care am rămas cam descoperiți și în orice caz alături de niște tovarăși patronați de alți aliați mult mai puternici.

În această ordine de idei se naște întrebarea logică, întrucât s'a urmărit și la noi — un proces paralel cu rodnică acțiune diplomatică din cele două capitale slave? Ne-am căutat și noi în politica externă, dincolo de limitele înguste ale Micei Antante, un punct arhimedic la vre-una din marile puteri din Apus? Nimenea nu știe să se fi făcut vre-un pas în acest sens. Dimpotrivă, eșuarea dureroasă a mai multor tentative de aranjamente economice pare a indica o oarecare răceală în raporturile noastre cu aliații de ieri. Tot astfel legămintele recente ale acestora cu vecinii, făcute fără consultarea noastră, ne-au distanțat și mai mult într'o atitudine de jenă și nedumerire.

Dacă așa se desenează situația noastră, ni se pare legitimă și întrebarea: ne este oare îngăduit luxul unei splendide izolări în urma faptului că granițele nu ne sunt amenințate de nici o primejdie, cu excepția unei lovituri din partea Ungariei, pe care o neutralizăm prin alianța cu sârbii și ceho-slovacii? Din nenorocire, acest lux este iluzoriu, fiindcă pe lângă pericolul maghiar, trecut și la noi pe planul al doilea, formidabila presiune rusească din spate ne tulbură în mod permanent cu coșmarul ei. Care-au fost demersurile diplomației românești pentru a ne pune la adăpost de penibilele îngrijorări ale unei asemenea vecinătăți? Ne-am mângâiat cu laurii Micei Antante, într'o vreme când dela slavii din Europa centrală nu pleacă spre Nistru decât duiioase reverii și-o probată fraternitate seculară? Ne-am bizuit pur și simplu pe identitatea de interese cu Polonia, crezând că alianța cu această țară, sbuciumată în interior și dezorganizată economicște, ne dispensează să întindem mâna spre protecțiunea Occidentului? Sau, dacă am crezut că e mai util să luăm noi contactul nemijlocit cu republica Sovietelor, am făcut acest lucru pe vremea când rușii nu se puteau sprijini încă pe relațiunile cu alte puteri continentale?..

Răspunsul la acest șir de probleme este: inacțiunea pe toată linia, inocența, în deplina ei candoare.

Spre marea noastră neliniște pentru viitor, la Moscova, după dărâmarile primilor ani a început cu febrilitate opera de clădire. Moștenitorii țarismului desfrințat, după cum ne-arată știrile precise ale presei străine, se depărtează tot mai mult de doctrinele bolșevizmului

inconștient. După perioada de beție și mister, uriașul se desmeticește, se freacă la ochi și vede realitatea. Știm că în timpul din urmă capitalismul a revenit în concepția de guvernământ din Kremlin și naționalismul rusesc de cea mai panslavă speță s'a reinstalat iarăș în mentalitatea guvernanților actuali. Rusia, trecută printr'o nemai pomenită hecatombă de jefte, decapitându-și clasa conducătoare de veacuri pe prețul unor radicale transformări sociale și economice, reintră din nou în vechea, tonalitate de simțire, afișând față de continent aceleași apetituri ca și în trecut. Rând pe rând politica lui Cicerin reia obiectivele istorice ale testamentului lui Petru cel mare, și le susține cu tăria și îndârjirea care ne sunt cunoscute din zilele cele mai glorioase ale cancelarilor tariste. Rusia a ieșit diplomaticăște de multă vreme din odioasa părăsire în care o aruncase la început aventura lui Lenin și Trozky. Cu vremea care trece, toate statele au început să se orienteze, după starea de fapt și reluând raporturile comerciale sunt gata să reia și contactul politic cu ucigașii Romanovilor. Concomitent cu aceste străduințe Rusia se înarmează pe capete și e pe cale de-a deveni o considerabilă forță militară. Informații pozitive ne lămuresc proporțiile neobișnuite ale acestei înarmări, care, după cât știm, urmărește mai întâi pregătirea unei puternice flote aeriene, comandată în mare parte în uzinele din Anglia.

Având în spate o asemenea resurecțiune de energii ostile ncuă, a căror izbucnire e numai o chestiune de timp, dacă n'am luat măsuri de apărare câștigându-ne scutul unui puternic aliat cum au făcut țevarășii noștri din Mica Antantă pentru a se feri de primejdțiile lor, ne-am dat cel puțin silința ca să fim tari aici acasă și să putem aștepta cu mâna pe sabie toate surprizele viitorului? Întrebați pe orice cunoscător în ale milităriei să vă spuie, care e situația armatei noastre, în ce stare ne găsim cu echiparea, cu armamentul și cu munițiile pe seama soldaților? Răspunsul ce veți primi va fi cel puțin tot așa de dezolant, ca și înfățișarea bieților băiețandri pe care-i vedeți prin garnizoanele de provincie cu pușca pe umăr, slabi și acoperiți de sdrențe, epigoni recenți ai epopeii noastre militare...

Iată cadrul de politică externă, în care ne mișcăm noi astăzi la cinci ani după întemeierea noului stat. Trebuie să-l arătăm în toată goliciunea lui, fiindcă o țară nu poate fi ținută cu minciuni. Cetitorul e rugat să completeze tabloul și să tragă el însuși toate învățămintele trebuincioase.

În conferența dela Belgrad d. I. G. Duca ne spune că n'a discutat lucruri de seamă. În orice caz trebuie crezut pe cuvânt, fiindcă cu-o astfel de preparație, nici d-sa, nici altul în locul d-sale, n'ar fi putut avea multe de spus.

OCTAVIAN GOGA

Într'un amurg

*Era'n amurg și floarea, zăpadă parfumată,
Și-o scuturau salcâmi pe strada sbuciumată.
Prin aer cărăbușii treceau în sbor greoi
Goniți de sburdăciunea copiilor vioi.
Spre casă lucrătorii se întorceau trudiți,
La cei mai tineri ochii sclipiau neliniștiți;
Lucea nebiruită de munca zilei grele
În ochii lor o sete de-amurg, de flori și stele,
De-o altă viață nouă ce cobora în lume
Cu farmece și doruri, cu zâmbete și glume.*

*Iși scuturau salcâmi pe strada însetată
De flori și de viață, ninsoarea parfumată
Și-un cerșitor, cu ochii la floarea lor cătând,
Trecu pe lângă mine un cântec îngânând,
Și nu era un cântec ce-l cânt' un cerșitor
În așteptarea milei, cu glasul plângător;
Un cerșitor cu vocea trudită de cerșire
Cânta 'n amurg pe-o stradă un cântec de iubire.
Cânta în sara plină de albă primăvara —
Și eu voiu blestema-o în veci frumoasa sară.*

G. ROTICĂ

In colț, la crâșma cu trei fete

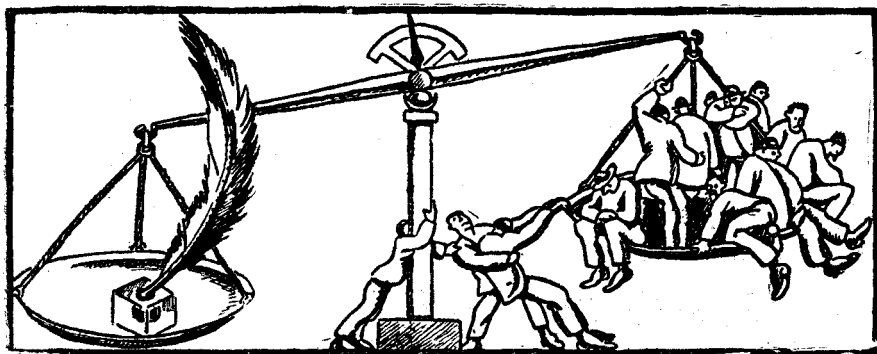
*In colț, la crâșma cu trei fete, suspină struna somnoroasă;
Copiii nopții o ascultă, copiii cei fără de casă,
Și fiecărui la ureche îi spune struna câte-un dor,
In colț, la crâșma cu trei, e fericirea tuturor.*

*Pe turla sombră orologiul durerea lumii măsurând,
Imi pare că mi-ar spune magul cu glasul 'n noaptea-adânc
[vibrând:*

*„E multă jalea ce o măsur și rari sânt clipe senine
Și-o clipă rară e aceasta; de ce n'o prețuești, străine?”*

G. ROTICĂ

O fântână otrăvită: Convorbirea cu Ungurii din Ardeal

Absorbit de preocupările mele profesionale citesc ziarele cam pe apucate. Bag de seamă, totuși, că dela un timp presa noastră de toate culorile — și culori avem din abundență, slavă Domnului! — e foarte intrigată de o chestie, pe care până aci n'o prea lua în serios: *chestia minorităților din Ardeal*. Articole pline de candescență sunt consacrate unui „pact” misterios, care s'ar fi încheiat cu ungurii la Ciucea, pact, care — după câte am citit — îmi pare acum o poznă uriașă, brodată pe cele mai fanteziste comentarii, firește, toate în „motive românești”. N'am de gând să polemizez cu aceste coloane fosforescente, nici să mă iau la păruială cu feluriții anteprenori ai condeifului, alarmați din cale afară și — ca de regulă — fără vre-un motiv serios.

Ca om de cultură nu-mi place să mă amestec în vârtejul politiceii militante. Dacă mă cobor uneori în arenă, o fac numai de dragul unor idei sau probleme, care prezintă un interes superior și o legătură de înrudire cu modestele mele îndeletniciri spirituale.

Ceeace mă interesează și în cazul de față este, nu atât pactul în chestiune și criticele ce i s'au adus, cât problema însăși, *în fondul ei sufletesc*. Nu vin cu pretenția de a face analize sau a da soluții. Vroi să spun și eu două vorbe, ca orice om, dupăce a pus vrăful de gazete din mână...

* * *

Problema minorităților face parte desigur din mulțimea preocupărilor noastre de gospodărie politică internă. Să mi-se îngăduie totuși să privesc chestiunea prin o altă prismă, adică *sub un aspect mai mult*

cultural, decât politic. Și, fiind vorba de cultură, cece n'a făcut să mă întristez, este tocmai tonul agresiv și deplasat, în care se tratează chestiunea de către o parte a presei noastre cotidiene. Felul acesta, straniu de a discuta o problemă atât de serioasă îmi reamintește, din nenorocire, maniera vulgară, saturată de cel mai grosolan șovinism, în presa ungurească, orice tendințe de împăciuire cu noi, românii din Ardeal.

Într-o clipă, vremurile acelea de dinaintea războiului mi-au reînviat înaintea ochilor, cu tot cortegiul lor de amărăciuni.

Guvernele dela Budapesta — o știm cu toții — au tratat chestiunea naționalităților din Ungaria cu milenara miopie politică, proprie clasei conducătoare maghiare. Cunoscuta *lege a naționalităților*, opera chibzuită a marelui patriot maghiar, supranumit „înțeleptul patriei”, care a fost Francisc Deak, era considerată de sportsmanii politicii de pe malul Dunării ca un simplu tratat de filosofie politică, a cărei executare ar fi fost egală cu o sinucidere națională. A fost închis deci în sertar și uitat acolo...

Strigătul Ardealului subjugat revendicările firești ale celor trei milioane de români erau în ochii lor o simplă, dar nefastă operă de agitație, datorită câtorva popi și ziarști cu creierul înfierbântat. Rețeta era cât se poate de simplistă: agitatorii trebuie puși la racoare — pentru asta erau solgăbirăii și jandarmii cu pene — și chestiunea este rezolvită... pentrucă poporul dela sate este mulțumit și împăcat cu soarta.

Cam aceasta era doctrina oficială a stăpânilor noștri de ieri. Potrivit acestui nenorocit crez politic, ungurii începând din 1848 și până la izbucnirea războiului n'au fost în stare să facă o lege sau cel puțin un acord propriu, să stabilească un *modus vivendi* cu naționalitățile, cari toate împreună formau majoritatea locuitorilor țării. Consecvenți acestei mentalități înguste, ei nu voiau să recunoască existența comitetului nostru național, iar faimosul ministru Hieronimy, la un moment dat, îl disolvă cu jandarmii.

La 1905, când un grup de 15 deputați români își face apariția în parlamentul unguresc, era firesc ca trufașii politicieni de modă veche să rămână o clipă buimăciți. Din somnul secular al dogmelor lor politice, din vraja visurilor imperialiste ale Ungariei unitare, magnații se trezără speriați, ca în fața unei vedenii urâte. Iar mai târziu, când contele Tisza, — care în vederea evenimentelor, pe cari le prepara în înțelegere cu Kaiserul, avea tot interesul să narcotizeze spiritele din Ardeal — începe bunoscutele tratative de înțelegere cu fruntașii noștri politici, întregă presa maghiară, ca mușcată de șarpe, a început să șipe, că *Tisza vinde țara la români*. Un singur om și-a ridicat atunci glasul în contra javrelor din presă: era Oscar Jászai, distinsul sociolog și publicist, care în articole și conferințe publice prezenta chestiunea în lumina rațiunii și solicita, în numele egalei îndreptățiri, o cât mai grabnică soluționare a revendicărilor românești. Iar noi, tinerii și bătrânii cărturari ai Ardealului, savuram cu plăcere cuvintele lui Jászai și vorbeam cu respect de luminatul apărător al democrației.

* * *

Când citesc acum comentariile injurioase din ziarle noastre, am impresia, că se repetă adîmă disgrațioasa poveste din trecut. Aceeaș demagogie deșanțată, aceeaș anarhie com lectă de opinii. Politicianii noștri de duzină par a nu și da seamă, că problema minorităților în cursul celor cinci ani dela unire, a fost, din păcate, ignorată sau mal-tratată, și că astăzi ea se prezintă ca un *Hannibal ante portas*. Cine n'o vede este orb și mai orb decăt orbul este cel ce nu vrea s'o vadă. Dar cine o vede are datoria să-i deschidă porțile și s'o îmbrățișeze cu înțelegere.

O acțiune politică serioasă, care tînde să încadreze sufletește un milion și mai bine de cetățeni neromâni în noua așezare de lucruri, este incontestabil un eveniment, care privește marile necesități de stat. Ca atare el nu poate fi tratat cu ușurință sau cu reacredință. Eu las juriștilor sarcina să trateze minoritățile ca subiecte de drept și să analizeze situația lor sub raportul înaltelor criterii ale științelor de stat.

Din parte-mi împartășesc părerile aceloră, cari privesc chestiunea printr'o prismă mai simpiă și mai naturală: *prin prisma psihologică*.

Toate tendințele unei colectivități de a se așeza într'o nouă orânduire de stat, pentru a-și păstra ființa e etnică și a-și desvolta comoriile sufletești într'o pașnică atmosferă de gândire și de acțiune, toate frămîntările acestea de a-și croi un nou drum de viață fac parte din adăncimile sufletului omenesc și aparțin — după unii cugetători mai mult *problemelor de sociologie*.

Ce cer și ce așează, mai presus de toate, minoritățile din toată țumea? *Dreptul limbii lor*. Nu există colectivitate etnică, după cum nu este om pămîntean, care să nu țină cu gelozie la limba lui. Nimic mai firesc. Limba — știm foarte bine — este sufletul însuși. Fie care frază, fie care cuvînt este o fărîmă din sufletul omului. Oricît de cultă și răpitoare ar fi o limbă streină, cea mai dulce și mai frumoasă pentru orice om este totuș limba sa proprie. Chiar și atunci, cînd ea este o limbă primitivă, aspră și barbară. Putem să vorbim multe limbi streine, le putem chiar iubi și admira. De cîte ori le luăm pe buze simțim însă, că parcă am îmbrăcat o haină streină. Poate să fie foarte frumoasă și elegantă haina aceasta, poate să ne țină cald chiar, totuș avem impresia, că suntem într'un vestmînt de împrumut, care ne stinghîrește puțin, fiindcă nu e croit pe trupul nostru. Limba maicii noastre este însă cu totul altceva. Croită în misteriosul atelier al naturii, ea este o haină concrescută cu întreagă ființa noastră intimă. Este, cum s'ar spune, pielea de pe carnea sufletului nostru. Nimeni nu poate rupe pielea aceasta, fără ca să nu curgă sânge din suflet. Nimeni nu poate fura limba cuiva, fără să-i străpungă inima.

Așa trebuie să înțelegem pentru-ce, dumneata ca și mine nu te poți simți bine într'o țară, într'o ordine de stat, care-ți impune în mod brutal o altă limbă și nesocotește total limba ce o vorbești. Așa se explică pentruce chestiunea de drept a limbii minorității or constituie de mult timp una din marile probleme sociale ale Europei, o problemă față de care bărbații de stat de după război, au fost cu foarte multă atenție, căutînd să-i dea cea mai norocoasă soluție po-

sibilă, chiar prin recentele tratate de pace. Respectul față de limbă, recunoașterea unui drept natural al omului, este una din cuceririle civilizației moderne. Nu respecti acest drept, calci o lege a naturii și creiezi o stare de presiune psihică. Iar presiunea este obârșia exploziei.

* * *

Reamintiți-vă un moment cei, cari vă găseați în București pe vremea ocupației lui Mackensen. Ce mai ordine, ce mai curățenie, ce administrație perfectă era în Capitală, nu-i așa? Toate mergeau cu regularitate de ceasornic, cum nu mai pomenise Bucureștii de când lumea. Și totuși bucurătenii — înțeleg românii adevărați — se simțeau ca'ntr'o pușcărie. Îmi închipui, că starea lor sufletească era nu se poate mai deprimată, și mai desnădăjduită. De ce? Pentrucă această perfectă gospodărie i-o făcea dușmanul și o făcea *în altă limbă*.

Dar să luăm un exemplu mai potrivit. Să ne închipuim un moment, că peste noi, clasa de intelectuali români, — tot oameni cu școli superioare, mulți licențiați ai universităților din Apus, cari facem literatură, știință și politică mondială, cari vorbim una sau mai multe limbi europene, facem călătorii, de studii sau de plăcere (mai ales!), în streinătate, mulți purtăm chiar o corespondență regulată cu prieteni din alte țări, — să ne închipuim cu un cuvânt, că asupra noastră, cei atât de bine familiarizați cu spiritul altor limbi și cu atmosfera culturii universale, ar pune dintr'odată stăpânire englezii. Sau dacă voieți un alt popor mare și cult, numai să fie mai simpatic pentru noi decât germanii, ca să putem raționa cât se poate de calmi și nepreocupați.

Nimeni nu va contesta, că în Anglia este *cultură* și este *democrație*. Să punem cazul, că această cultură și această democrație engleză s'ar aranja la noi în țară întocmai ca la ea acasă. Spiritul albion dela Londra s'ar întrona la București în toate manifestările lui. Moravurile noastre balcanice, corupția și abuzurile, politicianismul de codru și de tarabă și toate păcatele, pe cari zilnic le înfierează presa vigilentă, ar dispărea ca prin farmec. Pretutindeni ar fi ordine și bunăstare, în administrație moravuri austere, legile ar fi sfinte ca icoana din altar, școalele ar funcționa la perfecție, la sate s'ar face case de lectură, spitale și băi de abur pentru țărâtime. Am avea pe scurt cele mai desăvârșite metode de cârmuire și ultimele cuceriri ale civilizației în toate resorturile vieții publice. Tot ce ne poștește inima am avea, afară de un singur lucru: *limba*. Pentrucă totul ar decurge natural în limba engleză: școală, administrație ca și toate celelalte servicii publice.

Ce credeți dumneavoastră, ne-ar conveni? Am fi perfect mulțumiți? Sunt sigur că toți veți răspunde — *nu!* Sunt dispus să cred chiar, că toți am fi gata să renunțăm la o parte din avantajile culturii și democrației engleze și am declara, că ne mulțumim cu mai puțină ordine și civilizație *numai să ne-o facă pe limba noastră românească*. În caz de refuz ne-am simți, firește foarte apăsăți și'n sufletele noastre s'ar strecura pe încetul ura și revolta, colcăind acolo ca un venin mi-

stuitor. Dar țărănimea? Noi, cărturarii am mai face-o și am mai drege-o cu limba engleză, dar ce păcatele lui s'ar face moș Nicolae dela țară, în contactul lui cu școala, cu orașul și cu administrația?

Și acum să'ntoarcem moneda.

Dacă noi am fi departe de a ne simți fericiți în paradslul civilizației și'n câmpul larg al democrației engleze, vă întreb pe dumneavoastră, pentruce pretindeți altora să fie mulțumiți cu noi ori și cum, mai cu seamă când — să ni se ierte sinceritatea — nu le dăm în schimb nici civilizația și nici democrația engleză, pentrucă noi înșine n'avem încă decât simulacrul lor. Minoritățile noastre au deci o diferență de nemulțumire *in plus*. Dă-i cuiva o administrație bună, dar în altă limbă, și încă o suportă cu greu. Dacă pe deasupra îi mai dai și o administrație slabă, înseamnă, că-i dai deodată două rele. Unde mai punem apoi, că 'n sufletul unguirilor dela noi sunt încă și alți factori, cari le sporesc resentimentul. E tot convoiul amintirilor de demult, tradițiile recente de stăpânire și independență politică. Prăbușirea domniei și pierderea privilegiilor lasă în suflet o rană adâncă și foarte dureroasă la un popor șovinist și trufaș cum sunt unguirii din fire.

Sunt legi firești și fenomene sufletești acestea, cari s'au manifestat la fel în toate părțile, în Germania ca și'n Polonia, în Rusia ca și'n Austria. Sfidarea lor — o știm din propria experiență — a dus pretutindeni la convulsioni interne. Indiferent de formele, ce au îmbrăcat aceste convulsioni la diferite popoare, este cert, că o pașnică conviețuire nu s'a putut crea, decât în bază de normale concesiuni reciproce. Era fatal să se ajungă la o înțelegere, la un „pact“, să-i zicem așa, chemat să rezolve cel puțin *minimalul revendicărilor minoritare*.

Iar când zicem „minimalul doleanțelor“ înțelegem de sigur satisfacerea — în cadrele suveranității și-a intereselor unității de stat — a unor postulate, cari privesc ființa și individualitatea etnică a populației minoritare și a căror respectare eliminează nota stridentă și scoate cel puțin dinții veninoși ai problemei.

Acest minimal de revendicări pentru orice minoritate loială și conștientă se reduce cam la trei lucruri: *administrație bună, justiție bună și școală bună*.

Cum spuneam însă, administrație bună, justiție bună și școală bună, pentru oricare om și popor, este numai aceea, care după putință ține seamă și de *limba lui*, în contactul nemijlocit cu autoritățile. La asta nu-e dispus să renunțe nimeni.

Noi să nu imităm pe unguiri și să nu-i copiem în special pe terenul politic. Să privim chestiunile publice cu limpezimea și simțul de realitate propriu rasei noastre latine. Cu platforme, și cu șiretlicuri nu se mai pot governa astăzi popoare. Dacă pentru'n preț atât de normal și care nu ne păgubește cu nimic, ne putem asigura pacea din casă — pentru ce să fim miopi? Să nu fim miopi și să nu fim sgârșiți, când este vorba de sănătatea noastră, de carnea și de sângele țării românești.

* * *

În lumina acestor principii de armonie socială, menite să consolideze în mod definitiv coeziunea interioară a țării, privesc cu tratativele de colaborare dela Ciucea. Nu intru în amănunte și nu analizez cuprinsul „pactului“, pentru că nu vor să mă improvizez în avocat nepoftit. Nici n'are „pactul“ acesta nevoie de pledoaria mea. În caz de lipsă și la timpul convenit o vor susține de sigur acei, cari s'au gândit la el și cari — fiți liniștiți — vor ști să se justifice în fața tuturor anteprenorilor de patriotism.

Ceace trebuie să desaprobam este însă procesul de intenții și supralicitarea în demagogie, care s'a manifestat la noi cu acest prilej. Cui folosesc aceste accese de intoleranță? Și ce impresie vor fi făcând ele asupra acelor fruntași ai minorității maghiare, cari, după ce au bătut zadarnic atâtea drumuri rătăcite, s'au trezit acum la realitate și s'au decis să se dea la brazdă? De cinci ani oamenii aceștia au stat îmbufnați și copleșiți de supărare, cu privirile îndreptate spre Budapesta, de unde-și așteptau mântuirea. Pe urmă și-au cântat jalea pe toate gamele și și-au strigat revolta la toate răspântiile din Europa. S'au văzut în sfârșit prada unor iluzii deșarte și au ajuns la convingerea, că deocamdată tot spre București au să-și îndrepte gândul, pentru că cu noi au să-și macine rostul vieții. Și atunci au venit cu oferta de apropiere. Trebuia să-i refuzăm?

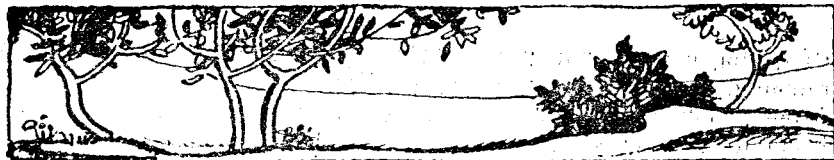
Ori dacă s'a găsit un grup de oameni politici români și maghiari, — oameni cu situație și cu simț de răspundere, — cari au dat peste cheia miraculoasă a unui cămin de pașnică conviețuire, urmează să-i tocăm în cap?

Aici nu poate fi chestiunea de ambiții personale, de sforicele politice sau de platforme și pedestale!

Cine tratează lucrurile în felul aceasta nu face altceva decât aruncă pietrii într'un izvor, pe care avem tot interesul să-l păstrăm limpede și curat, pentru că ne poate servi ca resursă de noui energii folositoare pentru țară.

Avalanșa de săgeți veninoase, cu care au fost întâmpinate convorbirile dela Ciucea n'au alt rost, decât să tulbure sufletele, să înăsprescă situația și să facă din problema minorităților la noi, aceea ce era subt Unguri: *o fântână otrăvită.*

GH. TULBURE

Lemn tare

— Povestire din revoluția dela 1848 —

Trecuseră patrusprece ani de când nobilimea ungurească se pregătia pentru ziua cea mare, prorocită ei de „baronul orb“ Nicolae Vesselényi: — „Mănuirea armelor să fie deprinderea noastră de fiecare zi,“ — spusese el tinerimii care, după disolvarea Dietei din 1834 venise, și speriată și revoltată, să-i ceară sfatul și îndrumarea. Și se pornise tinerimea pe mănuirea armelor.

„Baronul orb“ — nu o vedea, dar auzia ciocnirea oțelului și poanetul puștilor și pistoalelor, și cu ochii sufletești ghicea ținta lovită și destoinicia câștigată... Numai pentru viitorul mai depărtat al nației sale, rămânea baronul tot orb; căci nu-și punea, în puterea armelor, numai nădejdea desrobirii poporului său, ci și pe aceea a robirii altor popoare.

Nu numai în mănuirea armelor se deprinsese însă nobilimea maghiară, ci și în alcătuirii de societăți și cluburi secrete, prin cari se întreținea ura împotriva asupritorului, și alături de dorul de răsbunare și visurile de mărire întemeiate pe lozince de adevărată nebunie, de adevărat delir național: — „Si facem unguri și din pietre!“ — „Tot omul să fie om, — și maghiar!“

Anul cel mare, 1848, a găsit multe astfel de societăți secrete și cluburi, mișunând, fierbând; dintr'însele avea să izbucnească, în primăvară, revoluția. Iar printre ele era și „tribunalul negru“ din Târgul-Murășului, care-și propuse, ca deosebită menire, să pună la cale și „chestia românească“, una din cele mai grele ce sta în drumul visurilor mărețe maghiare.

Cum? Cu prea puțină bătaie de cap: Fiindcă — ziceau aceia — numai conducătorii erau cari ațâțau și puneau poporul împotriva, deci: să piară conducătorii: — turma va pleca atunci gâtul spre tăiere, sau ascultătoare va ține pasul în urma „baciului ungurean“...

Cuvânt de ordin a dat deci „tribunalul negru“ din Târgul-Murășului: să se răpună, până la unul, toți valahii știutori de carte din Ardeal și din țara ungurească.

Gerő Arpad, cap de bandă investit cu rang ofițeresc, a cerut el însuși să i-se dea pe mână și spre stârpire un cuib din cele mai primejdioase de cărturari români, acela din Petrid, lângă Turda, unde preotul Ion Pop Bariș crescuse nu mai puțin de cinci feciori, și în carte ungurească, și în carte, dar și mai mult încă în simțire românească.

Ei, își aducea aminte săcuilul, din școală. Puiul de valah îl lăsa departe în urmă la carte, — la cartea ungurească, totuși! — și măcar

că o știa, cartea, mai bine decât el, în discuții vorbea cu mândrie numai de originea lui *romană*. — „Frumoasă origine! spunea Gerő Arpad; neam de tâlhari, iată ce au fost romanii. Se știe doar că Romulus și Remus“...

— „Se știe că romanii au stăpânit toată lumea și au creiat legi cărora astăzi încă toată lumea li se închină!“ — răspundea puilul de valah, și nu se da nici mai departe bătut, ci zdrențuți de tot ieșiau Attila, Arpad și chiar și sfântul Ștefan, din discuție. — Nici n'a fost puțină otrava pe care a strâns-o în sufletul lui puilul de săcui.

Avea să și-o reverse acuma din belșug asupra obraznicului de valah, asupra neamului lui întreg, și mai ales asupra celui mai mare din cei cinci frați, primejdiosul acela de Gheorghe, — cel care scotea la Brașov o „Gazetă“ pe care o numia a „Transilvanici“ și o „Foaie“ prin care avea pretenția să lumineze mîntea și să înalte inima valahilor, cu ajutorul literaturii... Literatură valahă! auzi absurditate! Limbă barbară de robi inculți, — și literatură!

Iscoade aduseseră lui Gerő știința că toți cinci frați erau acasă în jurul patului bătrânului, care zăcea de mai multă vreme. Și totuși, când husarii au intrat cu sgomot în curte, și Gerő însuși a dat năvală în casă cu câte un pistol întins în fiecare mână, — nimeni nu li s'a arătat în cale; o tăcere de moarte, ca dintr'o casă pustie, i-a întâmpinat...

— Au prins de veste, au fugit mișei! scrâșni săcuiul.

Tocmai din fundul unei odăi întunecoase îi ajunse până la urechi o tusă seacă...

— A! hohoti bravul ofițer; tot a mai rămas unul aci; l-au lăsat pe bătrân și au tulit-o cu toții... Asta numai un valah e în stare s'o facă!

În pragul odăii se ivi acuma bătrânul, înalt, slab, cu ochii scânteietori de friguri, duși în fundul capului, sprijinit într'o cărjă, abia ținându-se pe picioare. Auzise vorbele săcuiului, și nu s'a putut răbda.

— Aci sunt; taie-mă, impușcă-mă, — grăi scurt, hotărât, strângându-și, la fiecare cuvânt, toate puterile; — dar nu-mi batjocori copiii, adaoșe ridicând capul și scuturând pletele cărunte.

— O, sărace! — îi aruncă săcuiul vorba cu dispreț, — tu zici să nu-ți batjocoresc copiii; — dar ei te-au lăsat aci, pradă mâniei și răsbunării noastre; au grăbit la adăpost, cu picioarele lor sprintene, și niciunul n'a făcut pentru tine, ceea ce a făcut En-*ea* pentru tatăl său Anchise; macar că sunteți doar și voi romani, urmașii eroilor acelora...

— Eroii nu suntem, — grăi iar părintele potolit; — suntem niște bieți oameni, cari ne apărăm cum putem de dușmanul înrăit, și ne rugăm Domnului să-i îndrepte inima și să-i însenineze gândul...

— Vă apărați! Așa vă apărați?! Ucigași de tată sunt copiii dumitale: — căci trebuiau să știe că vom fi fără milă!

— Ascultă, domnule...

Bătrânul se lăsa gemând pe o laviță lângă ușă.

— Ascultă, ca să nu te mai ostenești pe drumuri... Ieri noapte, pela cântători, cum nu puteam să închid ochii, de boală aud la fe-reastră o bătaie ușoară... Mă ridic în așternut și apropii capul de

zăbrele... Era un om din sat de-acii; în bătaia lunii l-am cunoscut. — „Ce vrei, Mitre?“ îl întreb. — „Vreau, părinte, să-ți spun, îmi zice, — că vine vestea rea dela Turda. Un domn de-ai noștri a trimis un om să-ți spuie, să vă luați cu toții de grabă de pe-aici, că vine dușmanul cu gând de moarte asupra dumneavoastră și a sfinției tale; și zice, părinte, să plecați chiar acuma, că în toată clipa poate cădea...“ — „Unde-i omul?“ — „M'a întrebat: unde șade popa vost'? l-am zis! las' că-i spun eu. Și a plecat îndată îndărăt.“ — „Bine, Mitre, ia-te binișor acasă, și să nu mai spui nimănuia nimic“...

„Am rămas așa, gândindu-mă: ce-i de făcut? Mă simțeam așa de slab, de nu m'aș fi putut târi zece pași din loc... Copiilor mei însă să le zic să plece fără mine, ar fi fost înzadar... Ar fi alergat să facă rost de vr'un car, — dar pe vremea asta e greu; s'ar fi pierdut o zi poate, și carul umblă încet, și în vremea asta... „dușmanul poate cădea în toată clipa“, — mi-a spus omul...

„Pecând mă frământam eu așa, aud ușa scârțâind... — „Par'că a fost cineva la fereastră?“ mă întreabă Gheorghe... Atunci mi-a dat Dumnezeu un gând bun. — „Da, a fost, zic a fost un om“... — „Ce vrea?“ — „A venit un trimis din munți, dela lancu, zice că îndată să vă luați și să plecați într'acolo, că e mare trebuință de noi... — „Apoi dumneata, tată?“ — „De mine nu e nimic; mi-a spus omul că p'aci nu mai e primejdie; toată puterea Ungurilor din Turda are să se îndrepte spre munții lui lancu...“ — „Dar măcar unul dintre noi să rămână aici... — Nu, niciunul, mi-ajunge preoteasa să mă îngrijiască... Nici nu mai mi-e așa rău... — Și așa; cu părinteasca poruncă și subt amenințare, altminteri, de părintesc blestem, i-am trimis numai decât pe toți.

„Spre dimineață mi-au sărutat mâna pe rând, și au plecat. Acu trebuie să fie aproape de strămtori...

— Dar zici de preoteasă; ea ce s'a făcut?

Bătrânul zâmbi amar.

— Asta nu ți'oi spune-o, vezi. O fi trecut și ea dealul, de spaima voastră, prin păduri...

Stătea Gerö Arpad în fața bătrânului acestuia, slab ca umbra, — și întreaga îndârjire a „tribunalului negru“ prindea a se îmuia în inima lui. Ce-ar fi zis însuși „tribunalul“, să fi stat aici de față?...

Afară, husarii stăteau gata. Căpitanul apără în tindă.

— Aidem, băeți! Ne 'ntoarcem; pe moș popa îl lasăm până una-alta aici... Lasă, ce credeți? — urmă văzând fețele ciudos mirate ale husarilor; — o să-l luăm noi când s'o mai întremă, să-l spânzurăm cu pompă la Turda... Ce să ne stricăm acu praful de pușcă pe stârvul ăsta?...

Dar când fură departe husarii, Gerö Arpad mai întoarse odată capul spre casa popii, ce începea să se piardă în zare, și murmură scrâșnind din dinți:

— Din tare lemn sunt ciopliți. totuși, tâlharii ăștia de vaiahi!

ION GORUN

Emanciparea economică a Ardealului

— Rolul industriei ardelenne —

În legătură cu naționalizarea capitalului este de o foarte mare importanță și naționalizarea corpului de funcționari tehnici și administrativi. Sub acest raport nu am putut remarcă nici o tendință mai serioasă. Până în momentul de față, mișcarea economică din Transilvania a favorizat tot expansiunea elementului minoritar și străin. Goana după „specialiști” deschide larg porțile prin care năvălesc valurile de străini de pe întreg rotogolul pământului. Și aceasta se întâmplă nu numai la întreprinderile cu capital minoritar sau internațional, ci chiar și la întreprinderile naționale *stricto sensu*. Cunoaștem industrii create după război, a căror cea dintâi activitate a fost să trimită după personal tehnic și administrativ la Budapesta. Cunoaștem un alt caz și mai caracteristic pentru stările din Transilvania, când un inginer român nu a putut să pătrundă la o întreprindere românească de mare importanță, decât prin concurs, bătând în examen oral și în scris pe cei patru rivali ai său din Budapesta. Abia după acest examen, dat în limba germană, a fost dispusă conducerea întreprinderii respective să recunoască că specialistul în branșa respectivă se poate recruta și din cuprinsul țării. Și astfel, încurajarea mișcărilor economice din Transilvania, consolidează tot factorii vieții economice de eri, la cari, cel mult, s'au atașat și câțiva capitaliști români. Incolo, nici un indiciu nu arată că masele românești vor putea eși vreodată din fundul ocnelor, intrând în atelierele fabricelor dela suprafața solu-lui românesc.

În fața acestor împrejurări ne întrebăm : se face, oare, într'adevăr, un lucru bun și românesc, când numai capitolul material se bucură de protecțiune vamală și fiscală, iar cel intelectual nu? Noi credem că dimpotrivă, capitalul intelectual național trebuie să fie ocrotit înaintea celui financiar, căci altfel nu vom putea încuraja nici viitoarea generație să se dedice altor cariere decât cele moștenite; pe de altă parte nu vom putea pune capăt imigrațiunii puhoiului de străini. În afară de protecțiunea vamală, până la naționalizarea reală a capi-

talului și a creșterii numărului necesar de specialiști, să se impue măcar un procent oarecare de funcționari administrativi români, cari cu ușurință s'ar putea recruta încă de pe-acum.

Odată acest principiu adoptat, ajutorarea elementului românesc ar fi mai curând multiplă decât complicată. Nu există organ administrativ conștient ca să nu-i poată da un impuls într-o direcție sau alta; cele comunale, județene cași ale statului, deopotrivă. Vom arăta în alt loc exemple pentru fiecare în parte.

Protecțiunea autorităților publice ar putea fi de mare folos la promovarea și îndrumarea asocierii celor slabi dar mulți, singura modalitate de a îmblânzi efectele capitalului acaparator. Inițiativa particulară pare a se fi și convins de acest adevăr și alocurea se ivesc acțiuni din cele mai promițătoare. Dacă administrația noastră va reuși să ese din ogașa birocratismului, îmbrățișându-le și ocrotindu-le din timp, asocierile ar putea să însemne o nouă epocă în mișcarea noastră economică.

Neglijarea complexă a elementului extra-rural din Transilvania a dat și până acuma cele mai funeste rezultate. Într-o vreme, când stăpânirea românească se inaugurează în cea mai penibilă criză de oameni, — în cărca căreia ne place de multeori să aruncăm toate greșelile noastre de guvernare, — am dat naștere celui mai teribil proletariat intelectual. Și vorbind de proletariat nu ne gândim la funcționarii statului țuți în mizerie, ci la cei fără nici o slujbă. Politica îngustă de partid deoparte, de alta inegalitatea economică face ca elementul românesc să fie încetul cu încetul înlăturat și să se apropie cu pași grăbiți de limita rezistenței lui.

Urmările politice și morale ale acestei stări de lucruri vor fi cât se poate de primejdioase. Mai ales că evoluția sufletească a românului stabilit la oraș nu mai este în funcție de tradiții patriarhale. Am putea zice că românul dela oraș planează între tradiția rurală de care s'a lăpădat și între obiceiuri noi cari nu s'au fixat încă. Adică, lasă drum liber tuturor influențelor fără să-și fi păstrat rezistența de imunitate, ocrotitoarea de totdeauna a satelor noastre.

Dar emanciparea economică a elementului românesc, pe căile arătate, se impune și din interese superioare și imediate, de stat. O viață economică a Ardealului, încurajată și fortificată în structura ei actuală va asigura pe veci superioritatea elementului minoritar. Acesta este un rău cu atât mai mare, cu cât industria Ardealului și Bănătuului este superioară și aceleia a vechiului Regat. Făcând uz de o comparație, am putea zice că aceste două provincii în rolul Austriei din vechea monarchie austro-ungară. Ungaria agricolă a fost în toate vremurile tributara Austriei industriale. Tot așa va fi și în România; vechiul Regat agricol va plăti tribut veșnic Ardealului industrial.

Situația această comportă o mare importanță politică și din punct de vedere al apărării naționale. Deși suntem stăpâni pe pământul țării, totuși nu dispunem de produsele lui. Transformarea și comercializarea produselor solului, sub toate aspectele multiplelor necesități ale vieții moderne, — cea de a doua producție cum se numește în economia

politică — se face în condițiuni streine și de priceperea și de controlul nostru. Par'că s'ar desfășura undeva, în afară de granițele țării noastre. Tot așa de necunoscută rămâne și întrebuițarea enormelor beneficii ce se realizează.

Inchipuiți-vă acum rolul determinant ce-l va putea avea această industrie într'un viitor conflict armat cu un inamic de care ar fi legată capitalicește și prin afinități sufletești ale proprietarilor ei... Putea-va oare vechiul Regat agricol să umple golurile create de eventuale tendințe centrifugale?... Credem că nu. Războiul încheiat a dovedit cu prisosință, că luptele moderne nu se mai dau piept la piept, ci aproape exclusiv cu mijloace tehnice.

N'avem pretenția să credem că, o politică economică astfel concepută ar fi în cel mai perfect acord cu principiile științei consacrate. Se prea poate. Dar pentru noi, care acum punem bazele unui nou stat, știința consacrată nu ne interesează decât din punctul de vedere al aplicabilității. În afară de aceasta, trăim într'o epocă de dărâmare a însăși acestor principii. Câte din acestea nu s'au sfărâmat în bătaia aprigelor lovituri din ultimul decenii și cine știe dacă nu vor mai urma și altele.

Iată că, partea economică a vieții noastre de stat, ca cel mai important factor ce dă naștere și dirijează curente sociale și politice, trebuie îmbrățișată și promovată dintr'un complex întreg de considerațiuni. Neglijând această latură economică, ne va apare în față sinistrul tablou al tuturor relelor: culturale, sociale, politice și morale. Tot așa, o emancipare economică, urgentă și reală, va avea darul să le suprime pe toate, sigur, și fără zguduiri.

P. NEMOIANU

Rătăcirile unui diletant*)

Activitatea recentă a dlui Onistor Ghibu, constituie, pentru un cerc de intelectuali, una din rarile surprinderi enigmatice ale zilelor noastre.

Lumea îl știa pregătit în domeniul, cam ingrat, al științelor *pedagogice* și mai ales al practicei și organizației școlare, unde îndeplinise ani de-arândul un rol folositor învățământului și culturii noastre. Mai știa, că dela 1919 ocupă, cu titlu definitiv, catedra de pedagogie dela Universitatea din Cluj, prin urmare consacrat unei specialități, menită să-l facă nu numai un îndrumător al pedagogiei în părțile Ardealului, ci în acelaș timp și un fericit autor în câmpul de explorări științifice, ce și-a ales ca permanent scop al vieții sale.

Din nenorocire, astăzi suntem siliți să constatăm, că ne-am înșelat în speranțele noastre. Domnia sa nu numai că n'a publicat nici o lucrare de specialitate în acești 4 ani**), dar ce-i mai mult, am avut prilejul să vedem, cum demisionează chiar și dela conducerea *Seminarului pedagogic*, unde-și făcuse numirea la 1919. Intorcând deci spatele *pedagogiei*, domnia sa începe să plutească în apele *teologice*, oprindu-se în timpul din urmă la o specialitate nouă: *Dreptul bisericesc*. Astfel ne-am trezit în fața noastră cu un om schimbat: *pedagogul*-specialist îmbrăcat în grea armură de *canonist*-amator. Mulți se întrebau, care-i explicația psihologică a unei asemenea transformări miraculoase? Ea ar putea fi găsită în două elemente. Mai întâi, că

*) Dr. Onistor Ghibu, *Catolicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului român*. Cluj. Tipografia Ardealului. 1923. 304 pagini. Prețul 80 Lei.

**) Broșura „Universitatea din Cluj și instituțiile ei de educație” dela 1922 n'o putem clasifica operă pedagogică. Ea este un pamflet regretabil, jignitor nu numai pentru Regele, căreia i-s'a adresat spre a I solicita înalta protecțiune în afacerea unui coteț de găini dar rușinos și pentru Universitatea din Cluj, al căre, profesor țina să rămăie d. Ghibu. De altfel broșura s'a tipărit, în mod fraudulos cu banii ziarului „România Nouă” din Chișinău.

autorul nostru a făcut odinioară studii de teologie la Sibiu și București, pe cari ce-i drept le-a părăsit, hotărându-se definitiv pentru științele pedagogice. Târziu după 10 ani însă, războiul cu neplăcerile lui mărunte, l'au silit să facă uz de prăfuitele certificate teologice și trecând în Țară, solicită și i-se dă, de către preasfințitul Nicodem al Hușilor, *hirotonia de preot* pentru satul Scânteia din Moldova. Prim ea, d. Ghibu, acum *părintele* Onisifor spera să facă războiul austro-ungar în cadrele avantajoase ale *clerului* militar. Dar guvernul unghuresc refuzând să recunoască hirotonirea din altă țară, părintele Onisifor nu se mai întoarce în Ardeal, ci se dedică în București vechilor sale îndeletniciri pedagogice. Și preoția și Scânteia au fost uitate, după ce ele nu-i slujiră scopurile urmărite. Deși n'a săvârșit niciodată sf. Liturghie la altarul Domnului, deși de zecé ani ține în secret acest dar dumnezeesc, noi totuș vom stărui să-i zicem *părintele Oprea*, fiindcă taina preoției este indelebilă și nu poate fi renegată prin nimic.

Vine al doilea element revelator: *Roma*. Cu o bursă ce și-a votat-o în Consiliul dirigent pâr. Oprea ajunge la 1920 în cetatea eternă. Fascinat de splendoarea Vaticanului și de grandea beatissimului Părinte, care-i acordase o audiență, pelerinul ortodox — în deosebire de *Maier*, *Clain*, *Șincai*, *Luther* și în acord cu toți barbarii amețiți de minunile Romei — se întoarce în modesta noastră urbe, nu numai cu sufletul aprins de strălucirea marilor instituții ale Curiei romane, ci și cu gândul hotărât de-a convinge nația noastră ortodoxă, că viitorul ei este în sânul Romei papale.

Mântuitoarea idee începe numai decât să fie destăinuită prietenilor, susținută în nebuloase planuri de realizare, dovedită cu incapacitatea ortodoxiei noastre seculare și chiar fixată pe file îmbelșugate, cari să fie trimise obștei românești pe aripile tiparului cuceritor.

Noul misionar, deși neafișat în publicitate, fu repede descoperit de către cei cari aveau tot interesul să-l cunoască și așa s'a întâmplat, spre uimirea noastră, că d. Ghibu primi într'o seară tenebroasă în locuința sa din Cluj, vizita semnificativă a *nunțului papal Marmaggi* dela București...

Înalta benedicțiune veni la vreme ca o răcoritoare baie spirituală, cu îndemnuri tainice ce și profilau tot mai accentuat gândul îndrăzneț și schimător de lucruri.

Iată cum sbuciumul acestei idei, l'au făcut pe d. Ghibu să părăsească meșteșugul „treptelor formale“, și să îmbrățișeze c'o tenacitate vrednică de amintirea călugărilor „desculți“, amăgitoare himere de teologie militantă.

Propovedania își deschide drumul și dela prieteni trece în lecțiile de pedagogie, ca în sfârșit să se afișeze voalată și în publicistică. Inițiatii îi cunoșteau obiectivul și nu-i putea impresiona altceva, decât tragicul conflictului dintre *iluzionistul* religios și *realistul* național.

Ne-aducem aminte de seria articolelor publicate în primăvara anului trecut prin ziarul politic „*Patria*“ și scoase pe urmă în broșură sub titlul „*Necesitatea revizuirii radicale a situației confesiunilor din Transilvania*“.

Părintele Oprea, entuziastul admirator al *catolicismului* român, apare deodată în postura unui înverșunat iconoclast, gata să ia cu asalt toate *bisericile* catolicismului din Cluj. Violența acestei concepțiuni primitive a stârnit atunci, nu numai senzații neplăcute, în rândul oamenilor deprinși să simtă că respiră aerul unei epoci de civilizație modernă, dar i-a făcut să se și întrebe cu măhnire, dacă astfel de pe-rorații inoportune, cu aspecte aproape maladive, pot onora o minte echilibrată de profesor universitar? Drepturile noastre, ca popor de stat, nu pot fi servite prin metodele agresive inventate de părintele Ghibu, ci exclusiv prin demnitatea științifică a susținerii lor de către oameni pregătiți, ordonați și respectuoși de tot ce să cheamă *suveranitatea bunului simț*.

Iată, de ce a trebuit să cadă această broșură. Lipsită de nota competenței, și susținută în forme aproape vulgare, ea n'a putut fi luată în seamă nici de factorii legali, chemați să deslege problemele noui ale statului românesc. Cu toate acestea, părintele Onisifor nu-și dă odihnă oaselor. Obsedat de chinuri postume pe urma catolicismului ungu-resc și întărit de anumite critici și răspunsuri inconvenabile, s'a hotărât să se *specializeze* cu ori ce preț în domeniul *dreptului bisericesc* și să dea marea lovitură.

În câteva luni de zile minunea s'a făcut, și astăzi sfinția sa ne îmbie triumfător un volum de peste 300 pagini, în care ține să ne demonstreze „științificește” primejdia *catolicismului* ungueresc din Transilvania și obligațiunea *statului* românesc de a-i frânge gâtul.

Am citit cartea cu atențiune și la sfârșit am putut să mă conving, că ea nu este altceva decât o reeditare în proporții largi, a concepției și metodelor întrebuintate de părintele Ghibu în broșura de astă primăvară. Aceasta constatare m-ar dispensa să intra în critica ei amănunțită, prin care să arăt nu numai lipsa de pregătire a autorului în atacarea unor chestiuni străine de specialitatea sa, dar și modul cu totul nestiințific, pasiunea concepțiilor străni, tratarea strâmtă și preconcepută a subiectului și în sfârșit psihologia unui stil furtunos și deslănat, incompatibil cu seninătatea lucrărilor de știință. Ar fi o muncă prea ingrătă pentru oricare specialist, mai ales după ce am și convingerea nestrămutată că probleme de stat atât de importante nu pot fi discutate în publicitate cu atâta ușurință și lărmălaie asurzitoare.

Cred deci, că ajunge să relev câteva fapte, menite să încredințeze pe oricine, la ce se reduce valoarea științifică a lucrării părintelui Ghibu.

Chiar pe pagina 1 a cărții sfinția sa riscă această afirmațiune, care se repetă și mai târziu: „Din nenorocire *România este astăzi cel mai poliglot stat din Europa*”. Ei bine, toată lumea știe, că art. 1 al noiei Constituții spune tocmai contrarul când enunță: *Regatul României este un Stat național unitar și indivizibil*.”

Îndată după aceasta, sfinția sa nu se sfieste să etaleze și pe a doua, tot atât de nenorocită, când zice: „*Unitatea națională și unitatea religioasă nu este, cred, în nici un stat, atât de slabă ca la noi*.”

A profesa astfel de *rătăciri*, într-o carte cu pretenții științifice, mi se pare cu totul inadmisibil din partea unui profesor universitar.

Părintele Ghibu și-a *improvizat* știința juridică și canonică a lucrării sale din admirabila monografie, unică în felul ei, a profesorului *Bochkor Mihail* despre „*Autonomia catolică ardeleană*“. Dacă s'ar fi mărginit să rezume această operă științifică, aducea un serviciu folositor publicului românesc.

Dar sfînția sa, închipuindu-și că poate întrece competența unui specialist reputat, s'a aventurat la o încercare *originală*, uitând cu desăvârșire, că imitația *amatorului* nu poate fi confundată de nimenia cu opera *profesionistului*. Așa a ajuns să întrebuițeze în chip *arbitrar* lucrarea lui *Bochkor*, dând interpretări forțate, citând păreri izolate și operând cu concluziunile faimosului canonist într'un mod atât de superficial și tendințios, încât ele pun la îndoială seriozitatea și bunăcredința autorului nostru.

Iată o mostră. Susținând ideea predilectă, că actuala organizație a „Statului catolic ardelean“ ar fi anticanonică și ilegală, vrea s'o dovedească și cu afirmația, că Papa n'ar avea nici o cunoștință de existența ei, deoarece a fost consecvent indus în eroare („sedus“ zice într'o perfectă românească părintele Ghibu). În acest scop, citează la pag 71, părerea afirmativ doveditoare a lui *Bochkor* dela p. 479 a cărții acestuia. Părintele Ghibu e de rea credință. Căci numai decât pe pagina următoare (480) *Bochkor* conchide, că Papa prin tăcere a recunoscut organizația Statului catolic. Iar în prefață (pag. 6) *Bochkor* spune textual: „Azi (Statul catolic ardelean) este instituția de drept bisericesc, contra căreia n'a ridicat și nu ridică obiecțiuni nici *Curia romană*, nici autoritatea episcopescă sau metropolitană“. Iată deci, cum se prezintă loialitatea științifică a scriitorului nostru.)

Părintele Ghibu se laudă cu un oarecare *Memoriu litografiat*, privitor la problema fondului religios, de studii și universitar, care i-ar oferi dsale argumente *noui* întru lămurirea unei probleme atât de controversate (p. 87). Aceasta e o simplă frază demagorică. Trecând peste valoarea științifică contestabilă a unui manuscris, necontrolat de critica specialistă, trebuie să declar, că toate „dovezile“ citate de d-sa din acest manuscris, sunt de mult cunoscute din lucrări *tipărite*. E suficient să citească cineva numai „*Raportul*“ comisiei de 12 numită în 1872 de Parlamentul unguresc și „*Părerea juridică*“ a lui *Szepessy Mihail*, pentru a vedea cât de nouă și necunoscute, sunt concluziunile celebrului manuscris invocat de părintele Ghibu.

) Pentru a inveda obiceiurile părintelui Oprea, trebuie să destăinuiesc la acest loc: și un fapt regretabil. Luând din Biblioteca Universității exemplarul unic al monografiei lui *Bochkor*, pe care îl utilizasem și eu înainte cu 2 ani, am constatat cu surprindere, că părintele Ghibu, uitând cine este proprietarul, dela un capăt la altul a vopsit cartea, atât în text cât și pe margini, cu tot felul de creioane, negre, roșii și albastre; ba ce e mai mult, s'a dat chiar la note marginale și ștersături din texte cu *cerneală*. Această masacrare constituie un barbarism, care dezonorează nu numai pe omul de știință, dar îi atrage și sancțiunile reglementare prevăzute de direcțiunea Bibliotecii.

Alt fapt caracteristic. Sfinția sa își exagerează așa de mult importanța articolelor din primăvara trecută, încât nu se teme să afirme, că Statul catolic îngrozit de soarta ce-i așteaptă bisericile din Cluj, s'ar fi grăbit să puie la dispoziția greco-catolicilor noștri biserică minoriților (p. 115). Această afirmațiune constituie cel puțin un neadevăr. Noi știm sigur, că în privința aceasta s'au angajat cu mult înainte tratative între Blaj și Roma, astfel încât rezultatul de astăzi se datorește unui aranjament *legal* încheiat de către organele cu cădere, și nici decum articolelor medievale ale părintele Ghibu. Complect desorientat, fiind-că-i lipsește cultura juridică și canonică necesară, stăpănit numai de frigurile unei idei ce-l torturează, Sfinția sa a jurat moarte cu anticipație catolicismului unguresc din Transilvania, și astfel aruncă cu ochii închiși sentința teribilă: „*Statul catolic trebuie imediat dizolvat*“ (p. 261) fiind un organism *illegal* (p. 261) și primejdios intereselor noastre (p. 22 și 270).

Pe cât de fatală găsește, astăzi, organizația Statului catolic ardelean pentru existență noastră națională, pe atât era altădată de încântat de ea. Și pentru a o face simpatică neamului românesc, a ajuns să comunice, într'o carte, marea descoperire, că *organizația Statului catolic nu este altceva, decât o copie a organizației bisericii ortodoxe din Ardeal, dela care ungiurii ar fi primit Creștinismul*.

Și acum, după vechea lozincă „*finis coronat opus*“, să examinăm sfârșitul. Dacă am fi niște cinici, am putea să-i aruncăm dictonul corosiv: *in cauda venenum!* Căci părintele Ghibu a socotit momentul sosit să-și încoroneze marea sa operă cu propunerea formală, de-a îmbrățișa ca români catolicismul Papei din Roma.

Oricât s'ar părea de paradoxală această concluzie, după filipica virulentă a cărții contra catolicismului unguresc — fapt pe care-l subliniem cu titlu de document psihologic — noi ținem să-i reproducem aici formularea inextricabilă. Iată-o: „Singura modalitate practică prin care se poate rezolvi definitiv și chestiunea catolicismului unguresc din România și chestiunea renașterii religioase a cetățenilor ei este: înființarea unui *patriarhat românesc*, care aducând pe de-o parte subț un singur păstor pe toți românii, pe de alta punându-se în legături canonice cu întreaga biserică creștină universală, răsăriteană și apuseană, să fie *totodată organul de viață al întregului catolicism de ambele rituri*, împăcând în mod drept, creștinesc și unitar și exigențele de ordin religios și pe cele de ordin cetățenesc, pe care țara noastră în noua ei situație, este în drept să le pretindă dela biserică.

Patriarhul român ar fi supremul șef religios al ambelor rituri, grec și latin, din România, și ar fi cu Roma în aceeași comunitate religioasă în care a fost până acum numai cu Constantinopolul, păstrându-și independența ierarhică față de ambele aceste vechi centre ale bisericii creștine. Patriarhia română s'ar înșirui alături de cele cinci patriarhate istorice: Roma, Constantinopol, Ierusalim, Antiohia și Alexandria — păstrând cu ele legătura de unitate spirituală, pre-

cum și alte legături religioase în măsura în care le va simți utilitatea.” (pap. 274—5).*)

Facultățile noastre de teologie vor trebui să deacearnă un mare premiu aceluia, care va fi în stare să deslușească această *aberație teologică* sui generis. Ea nu poate fi calificată altfel, când vine din partea unui *preot ortodox*, care trăiește într'un stat cu biserică ortodoxă *dominantă*. În astfel de condiții n'ar fi nici o mirare, să auzim rostindu-se, din partea vre unui bun teolog ori sincer credincios al bisericii ortodoxe, necruțatoarea sentință: *opus igne...*

De aceea a fost o mare greșală, că ministrul de pe vremuri dl C. Banu, nefiind orientat de sigur, asupra competenței și intențiilor pâr. Ghibu, s'a grăbit să-i pună în vedere pentru tipar subsidii considerabile, din care aud, că ar fi și încasat — cu mare scandal — o bună parte.

Dar și din alte puncte de privire, cari interesează politica noastră de stat, socot, că guvernul nu poate fi adus în nici un fel de convență cu o lucrare, pe cât de greșită sub raport științific și politic, pe atât de compromițătoare pentru *credința și națiunea* noastră.

În cât ne privește trebuie să strigăm din nou, celor ce n'aud și nu văd, neîndoiosul adevăr, că înaltele probleme ale statului românesc nu pot fi rezolvite niciodată cu *tunul* părintelui Oprea, ci exclusiv cu *tactul* oamenilor disciplinați sutlețește, cari își dau seama, că mai presus de rătăcirile diavolanților, stă, ca o luminoasă busolă, *înțelepciunea* realităților și evidența contingențelor eterne.

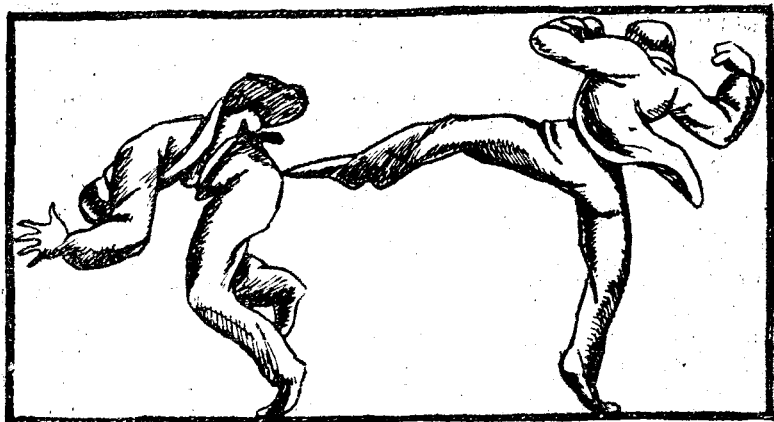
Poate că va înțelege odată și impetuosul nostru „*doctus cum libro.*”

Cluj, 17 Ianuarie 1924.

Dr. I. MATEIU

*) Părintele Ghibu, răspunzând în „Telegraful Român” protopopului Stoica din Cohalm, îndrăznește să afirme, că părerile sale „n'au a face cu nici un fel de capitulare în fața Romei”.

Mi se pare că la mijloc este un fel de *mistificare* iezuitică din cele mai regretabile. Căci în cartea sa pâr. Ghibu conchide foarte categoric, că „*dacă Roma n'ar înțelege nobleța și însemnătatea gestului nosiru*” — atunci să rupem pecetele dela 1700 și să refacem unitatea religioasă a poporului român în sens exclusiv *oriental*. (p. 275). Mai limpede nu se poate!

Adunarea ziaristilor din Ardeal

— O hotărâre cu privire la „Federala presei” —

Adunarea generală a „Sindicatului presei române din Ardeal și Banat” a depășit anul acesta hotărârile strâmte ale unor discuții de breaslă. Cei câțiva slujitori ai scrisului românesc de dincoace de Carpați, — reprezentând o gazetărie cu puteri încă prea slabe și întocmind o presă în majoritatea ei deficitar, — au avut sarcina de a rosti cel dintâi cuvânt asupra unei probleme care pasionează cercuri largi din opinia publică. E vorba despre proiectul de federalizare a presei din toată România.

Nu e o simplă întâmplare că refuzul hotărât al „Sindicatului presei române din Ardeal și Banat” de a participa la alcătuirea unei asemenea Federale a fost îmbrăcat în haina, oarecum solemnă, a unei perfecteunanimități. O serie întreagă de considerații a făcut să ia ființă aici o presă cu totul deosebită de aceea dela București. A lipsit mereu și lipsește încă și astăzi în Ardeal și în Banat, o industrializare a tiparului. Gazetăria n'a putut să ajungă o întreprindere comercială. Nici capitalul internațional n'a îmbrățișat o asemenea păguboasă ramură de activitate și nici vânătorii de câștiguri ușoare nu s'au aventurat să speculeze produsul convingerilor altora. Spre norocul tuturor mai stăruiesc asupra noastră și umbre fericite ale trecutului. Pe pământul acesta, ziaristica a fost totdeauna o mărturisire publică a credințelor celor cari o făceau. O perfectă unitate de simțire se călea, în focul aspru al luptei, între ostașii aceluiaș steag. Scoteau capul, poate, mulți diletanți în coloanele foilor zilnice sau săptămânale, dar lipseau meseriașii condeiului, nu se prăseau lefegii mesei de redacție.

Această tradiție s'a păstrat până astăzi. De aceea n'a putut să

birue în sânul Sindicatului nostru, oricât de tânăr ar fi el, concepția pur profesională, potrivit căreia n'ar exista între gazetar și ziarul său alte relațiuni decât penibilul antagonism dintre proletarul spoliat și patronul exploatator... Nu, noi nu ne-am declarat temperamente gata de a se închiria, nu ne-am mânturisit mercenari dispuși oricând să treacă în tabăra opusă. O asemenea solidaritate n'am îmbrățișat-o, și prin urmare, ea nu ne-a putut împinge spre o tovarășie cu toate celelalte asociații gazetărești, pentru a alcătui, în *proporție numerică*, o reprezentanță a *întregii prese* din România.

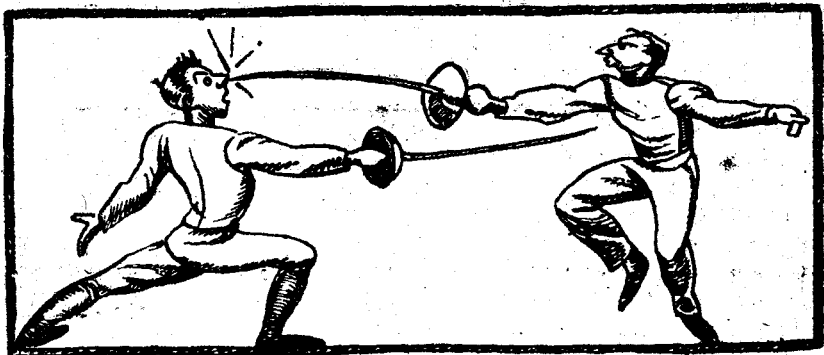
Implicit, acest refuz constituie un vot de neîncredere față de „anumita presă” din Capitală, care alcătuiește, din nefericire, majoritatea pomenitelor corporații profesionale. Recunoscând în principiu folosul unei cooperări a presei românești, cu scopul de a spori în străinătate propaganda în favoarea intereselor naționale și de a apăra prestigiul scrisului înăuntrul țării, „Sindicatul presei române din Ardeal și Banat” a respins amăgitorul proiect în forma în care l-au prezentat interpușii dlor Iacob Rozenthal și Albert Honigman. Înregistrând o isbândă a ideii naționale, amintim încă odată, ce deplăsată a fost graba unora dintre confrății noștri, cari, la Cluj, cu prilejul Congresului general al presei, — deși acesta nu s'a ținut, — au declarat indezifabila Federală „constituită în principiu”, într'o cameră doșnică a hotelului „Astoria”...

Urmările deciziei noastre sunt categorice. „Federala presei din România”, așa cum a fost concepută în birourile de pe strada Sărindar, suferind de un mortal viciu organic, a răposat înainte de a se naște. N'a fost din parte-ne un act de neînțelegere, nici un gest antipatic de sfidare față de o nevoie a timpului. Va veni, suntem siguri, și epoca aceea, când niciun obstacol nu se va așeza deacurmezișul unei rodnice colaborări între asociațiile gazetărești. Atunci când presa însăși, în majoritatea ei, va fi în fine rodul unei munci românești și expresia adevărată a idealurilor naționale, atunci când va cădea sgura de străinism care o copleșește astăzi, în locul spiritului de tarabă care s'a instalat la conducerea uriașelor rotative, va triumfa, însfârșit, acordul desăvârșit între profesiune și convingere.

O asemenea presă o așteptăm, cu patimă. O asemenea presă ar putea să găsească, într'adevăr, pe deasupra disensiunilor zilnice, un principiu călăuzitor de viață, pe culmea căruia rândurile noastre să se poată strânge laolaltă, într'un singur mănunchi.

Dar, până atunci...

ALEXANDRU HODOȘ

GAZETA RIMATA

Fără subiect

— Trei sonete —

*In reportajul meu, era fatal
Să se strecoare rime imperfecte ; —
Să caut uneori prea mult, efecte,
Și s'alăptez un spirit prea banal.*

*Dar pân'acum, hazliile Pandecte, —
Unde-am transcris așa, săptămânal,
Povéstea cu partidul național, —
N'au fost nicicând în criză de subiecte...*

*Că'ntr'un bazar mă lăfșiam, în voie,
Eram la largul meu, o jur pe Joiel
Le culegeam cu mâinile-amândouă,*

*Fierbeau în călimări, nepotolite,
Și tocmai când păreau mai învechite, —
Ținea și Suta o ședință nouă!...*

II.

*Dar astăzi disperarea mă apucă,
Condeiu pe hârtie merge greu,
Ezită pe picioare versul meu
Și simt că inspirația-i pe ducă.*

O, unde-i firul regelui Tezeu
In noul Labirint să mă conducă?
De-o lună stă la Bădăcini, Ghiulucă,
Și n'a ținut măcar un expozeu!

La Durostor s'a lichidat procesul,
Și popa Man și-a pus în ladă jesul:
Alegerea-i sfârșită, e vacanță...

Chiar și Dobrescu, doctorul, mă lasă,
S'a 'mproprietarit, își face casă...
Și nu mai moare nicio ordonanță!

III.

Nicio furtună nu se-aud'e'n port,
Și valul curge calm, ca o reptilă...
S'a prăpădit arhiva lui Boilă,
Nu se mai dau permise de export.

La „Banca românească“, pe o filă,
Vasile Goldiș doarme, cași mort,
Sus, pe „Mont-Blank“, Voivodul face sport
Și Ciceo 'mpușcă lei, pe cămilă...

Mi-e mintea goală 'n cercul ei închis
Ca Eva primă oară 'n Paradis, —
Și nu găsesc, în jur, nicio soluție...

Salvarea mea o are numai Bocu:
De ce nu vrea s'aprindă-odată focu
Și'n Lipova să facă revoluție?

CRONICARUL PARTIDULUI

INSEMNĂRI

D-L OCTAVIAN GOGA regretă ne-
 spus că indeletnicirile sale prezente
 nu i-au dat răgaz să răspundă în parte
 tuturor celor cari s'au gândit să-i trimetă
 felicitări cu prilejul Anului nou. Imprejurarea,
 că anul acesta ele au fost mai numeroase
 ca niciodată, directorul *Tărei Noastre* o
 socotește drept un ecou îmbucurător al
 luptei pe care a întreprins-o pentru
 întărirea ideii naționale. Mulțumește
 deci, pe această cale, pentru toate
 urările ce i s'au adresat, rămânând în
 credința că izbânda pe care o urmărește
 este o izbândă obștească.

Cumpăna. Desemnurile cari sporesc
 în acest număr podoaba modestă a
 paginilor *Tărei Noastre* le datorăm,
 cași pe celelalte, excelentului pictor
 Camil Ressu. Ii mulțumim încă odată
 pentru fericita sa contribuție decorativă.

Dintre toate aceste ingenioase șarje
 reținem cu deosebire una, creia îi
 găsim un transparent înțeles simbolic.
 O simplă cumpăna... Trag de-o parte
 a balanței câteva grupuri de oameni
 „cu greutate” — sunt mai puțin, de o
 sută! — și nu pot birui apăsarea
 ușoarelor ustensile ale unui luptător
 al scrisului. S'ar părea că priceputul
 desemnator ne-a adresat astfel un
 delicat semn de înțelegere. Ii suntem
 recunoscători.

Am văzut cândva, pe pereții unei

biserici vechi dela țară, o frescă m-
 nunată, cu toată simplitatea de exe-
 cuție a ei. Era închipuită acolo tot o
 cumpăna. Într'unul din discuri odihnea,
 curată, cămașa fericitului. De partea
 cealaltă, unde se îngrămădiseră ave-
 rile pământului, apăsa diavolul însuș.
 Zadarnică trudă, balanța nu se aplicea.

Rămânem și noi de partea această-
 laltă a discului, în care am așezat
 credințele noastre.

Congresul general al presei. Nu
 e vorba de congresul presei care nu
 s'a ținut la Cluj. E vorba de congre-
 sul presei care nu se mai ține la Bu-
 curești.

Ceeace s'a petrecut la Cluj, se știe.
 Indrumătorii opiniei publice dela *Ade-
 vărul* și *Lupta*, coborându-se din pa-
 latele lor de pe strada Sărindar în
 mijlocul cetitorilor din Ardeal, au fost
 flueraji și huiduiți aici după cum se cu-
 vine unor conducători de mari cotidiane
 populare. Inițiatorii acestui congres
 nenorocos s'au simțit direct jigniți de
 o manifestație care privea exclusiv pe
 d-nii Iacob Rozenthal și Albert Honig-
 man, și, solidarizându-se cu aceștia,
 au plecat acasă.

Aceștea sunt faptele, în rezumat. A
 urmat apoi o avalanșă de comentarii
 în „anumita presă” dela București.
 Fel de fel de explicații s'au scormonit.
 Au fost găsite vinovate, mai întâi, au-
 toritățile polițienești. Ii s'au adresat

amare reproșuri ziariștilor din Cluj, cari n'au fost în stare să asigure contrațiilor lor o găzduire pașnică. Am primit și noi la rândul nostru o împoșcătură bună de săgeți, fiind acuzați că neplăcuta demonstrație cetățenească a fost pusă la cale în redacția *Țarei Noastre*. Infârșit, unul din congresiștii supărați s'a grăbit să constate o adevărată prăpastie între intelectuali și prea șoviniști din Ardeal și aceia mult mai toleranți din vechiul Regat.

Congresul general al presei a fost deci amânat și debaterile lui transportate la București... Ce se întâmplă însă? Cu o deosebită surprindere cetim că nici această hotărâre nu se va realiza. Congresul presei s'a contramandat cu totul. Proiectul a fost abandonat definitiv.

Încercăm să ne dumirim. Cum? Va să zică nu e numai Clujul intolerant? Va să zică nici poliția din Capitală nu posedă destulă sârmă ghimpată și nu e înarmată cu mitraliere suficiente pentru a garanta pașnica discuție profesională dintre d-l Brănișteanu dela *Dimineața* și d-l Emil D. Fagure dela *Presa*? Va să zică nici opinia publică din vechiul Regat nu e tocmai prietenoasă cu nadlerii huiduiți pe malurile Someșului? Va să zică frica acestora e aceeaș pretutindeni?

Trebuie să constatăm în acest caz, cu bucurie, o perfectă solidaritate a spiritului public dela noi. Anunțăm de altfel că d-l Octavian Goga va merge în scurtă vreme la București, pentru a vorbi și acolo despre biruitoarea curent protivnic presei înstrăinate.

Dela Ciucea la Craiova... Ne-a căzut în mână, deunăzi, o gazetă politică de provincie, care, nu știm prin ce împrejurare, a ajuns să discute și ea „pactul dela Ciucea”. Gazeta se cheamă *Straja*, apare la Craiova și e organul județean al partidului liberal din Loloj.

Fiind oarecum curioși să vedem cum se oglindesc problemele minoritare în istorica cetate a Banilor, — de unde a pornit odată Mihai-Viteazul ca să ajungă până la Alba Iulia, — am deschis modestele pagini și am cetit. Am cetit și ne-am îngrozit... Nici nu mai incapa îndoiială, la Craiova, că s'a petrecut, la Ciucea, o adevărată trădare de neam. Justiția și administrația din Ardeal au fost date pe mâna unguirilor, limba românească a fost scoasă definitiv și cu totul din școalele minoritare, un număr de câteva zeci de deputați maghiari vor pătrunde în Camera, vorbind acolo exclusiv în limba răposatului Tisza Pișta...

Și, răscolită până în fundul fibrelor ei patriotice, *Straja* din Craiova cere să se ia „severe sancțiuni” împotriva „vanzătorilor de țară”.

Am priceput. Chiotele naționaliștilor de ocazie, prinși în dântuiala demagogiei tricolore, au alarmat până și pe bunii cetățeni din provincie, cari cer închiderea vinovaților la Jilava. Dela Ciucea până la Craiova, inofensivele convorbiri cu partidul maghiar din Ardeal, s'au prefăcut într'un târg drăcesc în care generalul Averescu și d. Octavian Goga au dat Ardealul pe mâna oamenilor lui Horthy... Așa fiind, sperietoarea luând proporții atât de îngrijitoare, e probabil că va trebui să intervenim cu unele lămuriri.

Ministrul nostru din America. Partidul național nu se poate împăca de fel cu activitatea d-lui Anton Bibescu, ministrul României la Washington. Atacurile au pornit mai întâi din coloanele *României*, prin condeiul unui cunoscut aventurier al oceanului Atlantic, d. Vasile Stoica, și a găsit apoi ecou chiar dela tribuna Camerei prin glasul d-lui Victor Moldovan, avocat în Bistrița.

Supărarea d-lui Vasile Stoica o pri-

cepem. Acest specialist al *României* în chestiunile externe a fost cândva un interesant personaj american, săltând pe scara ierarhiei militare din inițiativă personală până la gradul de colonel, adăugându-și titlul pompos de *conte*, și făcându-ne de râs pe unde a putut, acum câțiva ani, în diferite puncte geografice ale Statelor Unite. Intors în țară, despuiat de titlul de conte, lăsând pe vapor însemnele gradului de colonel, e firesc să se gândească astăzi cu necaz la d. Anton Bibescu, uzurpatorul locului care i se cuvenea în diplomație... Pricepem, cum spuneam, pe d. Vasile Stoica. Dar, lumea cealaltă pentru ce să fie nemulțumită? D. Anton Bibescu este unul dintre puținii noștri diplomați cari își înțeleg misiunea lor și au la îndemână mijloacele de a o aduce la îndeplinire. Numai departe decât astăzi toamnă, când contele Apponyi a debarcat la New-York, cu gândul de a câștiga opinia publică americană în folosul Ungariei de altădată, reprezentantul României a urmărit cu o îndârjită stăruință activitatea bătrânului magnat pornit în propagandă și n'a lăsat fără răspuns nicio conferință, niciun articol, nicio notiță, destinate să falsifice drepturile noastre asupra Ardealului. D-l Anton Bibescu, utilizând întinsele sale legături cu societatea americană, a atras atenția dela început în *New-York Times*, *Washington Post* și alte mari cotidiane, asupra trecutului contelui Apponyi și asupra scopurilor sale prezente, așa încât misiunea acestuia a fost repede zădărnicită. Contele Apponyi n'a obținut în America niciun rezultat pozitiv.

Ne-am tot plâns în timpul din urmă că propaganda românească în străinătate tânjește. Și iată, se găsesc oameni la conducerea unui partid politic din România, care pentru a satisface necazul unor suspecți ambițioși, aruncă

ridicola lor osândă asupra unuia din miniștrii noștri, care-și face datoria ca nimeni altul. Să plece, cu alte cuvinte, d. Anton Bibescu dela Washington, după succesele pe care le-a avut acolo, pentru ca să-l numim (când o fi d. Iuliu Maniu primministru...) pe d-l conte Vasile Stoica din Avrig, colonel în armata mexicană...

Foarte mulțumim. Rămânem cum suntem.

O somație fără ecou. E mai mult de o lună de când zierele partidului național au desmormântat așa zisa „afacere Kristoffy“, pentru a o repezi asupra d-lui Octavian Goga, și au trecut două săptămâni de când a apărut în *Indreptarea* o somație categorică, prin care proaspeții acuzatori erau poftiți să precizeze caraghioasa infamie. N'am auzit însă nimic. A fost o somație fără ecou...

Ne pare foarte rău că toată gălăgia s'a opit aici. Și nu pricepem pentru ce. Nu ne mirăm, de pildă, că n'a răspuns nimic *Patria* dela Cluj; redactorii ei, de curând veniți în Ardeal, nu au de unde să cunoască peripețiile unei înscenări, care a murit încă în anul nașterii ei, acum treisprezece ani... Dar, cum se explică tăcerea *României* dela București? Acolo tronează, ca director, d-l Sever Bocu, și d-l Sever Bocu e cel mai în măsură să cunoască — adevărul adevărat în această „afacere Kristoffy“, de pe urma căreia a avut de pățimit destule.

Ne însușim și noi, cu alte cuvinte, somația din *Indreptarea* și așteptăm: se hotărăște d-l Sever Bocu să dea lămuririle necesare, sau tace și mai departe? Până atunci, aruncăm la lada cu gunoi și această calomnică ridicată împotriva d-lui Octavian Goga, trimițând-o în tovărășia celorlalte.

Când diplomații vorbesc... Ziarul *Universul* i-a venit de Anul nou

ingenioasa idee, — mai mult nu se poate spune bine despre ea, — să ceară dela membrii corpului diplomatic din Capitală câteva urări la adresa României. Inocentul obicei tradițional a avut de data aceasta urmări cam depășate în cece privește conținutul lor. În special, aluziile delicate ale ministrului Turciei lui Kemal pașa, onorabilul Djavid-bey, la „munca fecundă” a femeii române au părut multora din cale afară de pipărate.

Reprezentantul republicii din Angora n'a schițat niciun gest întru apărarea sa. Cu toate acestea, ar fi putut s'o facă. Noi ne aducem aminte, de pildă, de o ședință a Camerei, în primul Parlament al României întregite, când d. Ciceo-Pop, pe vremea aceea locșitor de președinte al Consiliului, a adresat un elogiu doamnelor noastre dela „Crucea roșie” apăsând asupra constatărei că: *femeia română lucră bine*.

Această definiție-certificat nu e, prin urmare, așa de nouă. Ea datează dela 1919, când d. Ciceo Pop era foarte bine cunoscut în cercurile diplomatice, de vreme ce deținea, în mod interimar, dar strălucit, departamentul Afacerilor străine. Miniștrii țărilor europene au apreciat-o încă de pe atunci. Astăzi, repetându-se prin mijlocirea plenipotențiarului Turciei, aceasta a fost porcelit în lumea diplomatică: Djavid-Ciceo-Bey...

Caterisirea părintelui Tudor. Părintele Tudor dela biserica „Cuibul cu barză” din Capitală a fost „depus din treaptă”, pe baza unui vot al Consistoriului bisericesc. Ne pare rău că n'am putut ceti nicăeri motivele acestei hotărâri, în privința căreia ar fi fost de dorit o publicitate cât mai largă. Și mai avem de spus ceva. Printr'o ase-

menea severă caterisire, sau prin alte măsuri de acelaș soi, procesul sufletesc în materie religioasă al societății românești nu s'a rezolvat. Valul de întrebări nu se potolește așa. Altceva trebuie să facă biserica, pentru a răspunde duhului vremilor de azi. Inacțiunea nu poate vindeca niciorană.

O destăinuire fără răspuns. Să recăpitolăm. Într'unul din numerile trecute ale *Țării Noastre*, d-l Octavian Prie, fostul secretar general al Instrucției publice din Cluj, punând la punct unele învinuiri ale ziarului *Patria*, a făcut o senzațională destăinuire. A nume, a arătat că pe vremea Consiliului dirigent, bursele destinate studenților ardeleni din București nu s'au plătit, și banii s'au destinat alte scopuri. Imediat, *Patria* a sărit în sus ca arsă. — „Dovadă!” s'au grăbit să strige adversarii noștri. Și pentrucă au trecut câteva zile până să se producă această dovadă, au adăugat, triumfători: — „E o calomnie!”

Iată însă că d. Octavian Prie nu s'a dat bătut. Și-a cercetat sertarele, a răsfoit dosarele, și a scos la lumină proba: o scrisoare a d-lui Iuliu Maniu!

Ca prin farmec, tabara protivnică a amușit. Nu se mai aude nimic. Nu e niciun răspuns.

Facem urechia palnie, și ascultăm... Nimeni n'are de zis niciun cuvânt în fața dovezilor cerute și oferite cu atâta generozitate?

„Organizarea experienței.” Este titlul unei interesante încercări filosofice asupra proceselor sufletești spontane și reflexive, datorită clui Al. Ieșan, profesor la Universitatea din Cernăuți. A apărut în editura institutului „Glasul Bucovinei”. Preț. 60 Lei.